

فصل اول

انواع پارادایم کمی و کیفی، انواع روش تحقیق‌های کیفی

آشنایی با پارادایم‌های اصلی

پارادایم: جهان‌بینی و باور مشترک میان اندیشمندان مختلف در یک حوزه‌ی خاص (مفروضه‌های پذیرفته شده). پارادایم، لنز نظری محقق است.

۲ پارادایم اصلی و عناوین دیگرشان:

اثبات‌گرا (پوزیتیویسم) - خردگرایی - مکتب تحصیلی - نوگرایی.	کمی
ما بعد اثبات‌گرا - فرانوگرایی - طبیعت‌گرایی.	کیفی

ترکیبی از کمی و کیفی.	طرح‌های
هدف: عمل‌گرایی (پراگماتیسم). عمل‌گرایی، ملاک حقیقت را سودمندی می‌داند (هدفمند یا کاربردی).	ترکیبی (آمیخته):

ما براساس پارادایم، روش تحقیق خود را انتخاب می‌کنیم.

مقایسه‌ی پارادایم کمی (اثبات گرایان) و پارادایم کیفی (مابعد اثبات‌گرا):

فلسفه کلی

کمی	<ul style="list-style-type: none"> ○ واقعیت (fact) ثابت است، واقعیت عینی (objective) است و ذهنی (subjective) نیست (عینی‌گرایی). ○ یک واقعیت ثابت، در بیرون (خارج از پژوهشگر) وجود دارد (قانون-رسیدن به قانون ثابت). واقعیت عینی و ثابت است. ○ خود پدیده مهم است، نه درک تک‌تک افراد از پدیده (برخلاف پدیدارشناسی). ○ تاکید بر شباهت‌ها، به‌جای تفاوت‌ها. کثرت‌گرایی؛ یعنی دنبال شباهت‌ها میان افراد هستند (شباهت بین انسان‌ها بیشتر از تفاوت بین آنهاست). ○ پشت هر پدیده‌ای، علتی نهفته است (جبرگرایی) ○ عقل‌گرایی: حواس انسان نمی‌تواند کلیت و ضرورت مفاهیم را به تنهایی درک کند (یعنی برای درک پدیده‌ها، حواس کافی نیست و عقل هم مهم است).
کیفی	<ul style="list-style-type: none"> ● واقعیت نسبی است (ثابت نیست). واقعیت ذهنی (subjective) است، نه عینی (objective). ● واقعیت در اثر مشارکت و تعامل اجتماعی شکل می‌گیرد. ● واقعیت، درک افراد از پدیده‌هاست، نه خود پدیده (همسو با پدیدارشناسی). ● تاکید بر تفاوت‌ها (به‌جای شباهت‌ها): <u>تفاوت بین انسان‌ها بیشتر از شباهت بین آنهاست.</u> ● بجای دستیابی به قوانین کلی و عام، برداشت و تفسیر همه‌جانبه خواهیم داشت. ● واقعیت قابل یافتن و پیدا شدن نیست، بلکه توسط فرد ساخته می‌شود.

نمونه و محیط پژوهش

کمی	<ul style="list-style-type: none"> ○ نمونه‌گیری: تصادفی - بزرگ - معرف ○ پژوهش در محیط آزمایشگاهی و کنترل‌شده (محیط مصنوعی). ○ به دنبال یافتن علت و معلول (برای بررسی علی‌بودن، محیط باید کنترل‌شده و مصنوعی باشد). ○ بررسی رفتارهای قابل مشاهده.
کیفی	<ul style="list-style-type: none"> ● بهترین نوع نمونه‌گیری: هدفمند یا قضاوتی. (نمونه‌گیری در کیفی، غیر تصادفی و کوچک است). ● کار در محیط طبیعی (تجربی) است (به‌جای آزمایشگاهی یا بالینی).

موضوع پژوهشگر

<ul style="list-style-type: none"> ○ پژوهشگر واکنش ناپذیر است (یعنی خود را وارد پژوهش نمی‌کند. با ایجاد کنترل و حفظ فاصله‌ی ملموس) ○ سوگیری پژوهشگر حداقل است (همان نگاه عینی). ○ آزمایش‌ها دوسوکور (double blind) است؛ یعنی نه محقق و نه آزمودنی از روند آزمایش خبر ندارند. (دو سو کور، یعنی هر دو کور (بی‌خبر) هستند). ○ تفکیک و جداسازی: پژوهشگر وارد محیط نشده و عمل نمی‌کند. خودش را از محیط پژوهش تفکیک می‌کند. 	<p>کمی</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● پژوهشگر در پژوهش شرکت و تعامل می‌کند. تعامل‌گرا و واکنشی است (در محیط، کار انجام می‌دهد). ● محقق بافت محیطی را مطالعه می‌کند. ● کمتر می‌تواند بدون سوگیری عمل کند. (بیشتر درک شخصی خودش را نیز در پژوهش وارد می‌کند). 	<p>کیفی</p>

نحوه‌ی ارائه داده‌ها

<ul style="list-style-type: none"> ○ داده‌های عددی و آمار (توصیفی و استنباطی) داریم. 	<p>کمی</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● داده‌ی عددی نداریم. داده‌های تصویری و کلامی داریم (مثلاً جمله؛ واحد تحلیل در اینجا واژه است: توصیف‌گری کلامی بجای عددی). 	<p>کیفی</p>

هدف و ابزار

<ul style="list-style-type: none"> ○ هدف: آزمون فرضیه. ○ ابزار اصلی برای جمع‌آوری اطلاعات: پرسشنامه و سایر آزمون‌های استاندارد. (پایایی و روایی بالا). 	<p>کمی</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● هدف: کشف و تفسیر؛ لزوماً دنبال تایید نظریات گذشته نیستیم. دنبال کشف روابط جدیدیم. دنبال روابط علت و معلولی نیستیم. ● ابزار اصلی: مشاهده (اطلاعات واقعی و دست اول) و مصاحبه (اطلاعات عمیق) ● پارادایم کیفی به مطالعه‌ی دقیق و عمیق افراد می‌پردازد. 	<p>کیفی</p>

نظریه و طرح پژوهش

<ul style="list-style-type: none"> ○ فرضیه، نظریه و آزمون فرضیه دارند. محقق براساس نظریه، حدس بخردانه می‌زند (فرضیه). ○ نظریه: کل / فرضیه: جز / حرکت از کل به جز: قیاسی یا استنتاجی است. ○ فرضیه‌سازی از دل نظریه است. (استدلال قیاسی یا کل به جز). در نتیجه هدف، آزمون فرضیه است. آزمون فرضیه، برای اصلاح یا بروزرسانی (آپدیت) نظریه به کار می‌رود. ○ طرح پژوهشی کمی از قبل نوشته و تصویب می‌شود. ○ طرح‌های کمی، تاییدی هستند (یعنی با ساخت فرضیه، دنبال یافتن تایید برای نظریه هستند). 	کمی
<ul style="list-style-type: none"> ● در حین انجام پژوهش، طرح پژوهشی نوشته می‌شود. ● طرح‌های کیفی اکتشافی‌اند؛ از قبل اطلاعاتی نداریم و پیشینه‌ی پژوهش بسیار محدودی داریم. ● دنبال کشف روابط جدید و ساخت نظریه‌ایم (مثل طرح گراند تئوری). ● در اثر مصاحبه حدس می‌زنیم: تولید فرضیه - تولید مدل - تولید الگو. ● رویکرد استقرایی (جز به کل) دارد. از قبل نظریه نداریم (دانش قبلی بسیار کم داریم). برای همین بجای فرضیه، سوال پژوهشی داریم. ● کلیدواژه کیفی: تولید نظریه، فرضیه، الگو (برعکس روش کمی، قبل از تحقیق، چیزی برای استفاده نداشتیم. در نتیجه خودمان دست به تولید می‌زنیم). ● به‌جای روایی و پایایی، از سه‌سوسازی و انتقال‌پذیری و قابلیت اعتماد برای اشاره به قابل اعتماد بودن تحقیق استفاده می‌کنیم. ● معادل اصطلاح فراتحلیل در روش کمی، اصطلاح فراترکیب در روش کیفی است. 	کیفی

ویژگی‌های مهم

<ul style="list-style-type: none"> ○ ۳ ویژگی مهم: قدرت تبیین (یافتن چرایی) - تکرارپذیری - ابطال‌پذیری (اصل ابطال‌پذیری پوپر) ○ فرهنگ و ارزش‌ها خیلی اهمیت ندارد (دنبال قوانین کلی و عام هستیم). 	کمی
<ul style="list-style-type: none"> ● جوهره‌ی اصلی: انعطاف‌پذیری. ● فرهنگ و ارزش‌ها و نگرش‌های مختلف تاثیر دارد و مهم است (چون واقعیت یکسان نیست). 	کیفی

سایر پارادایم‌های کیفی

روش تحقیق مخصوص	اهداف ویژه	توضیحات	نام / تیترا
(۱) اقدام‌پژوهی (پژوهش ضمن عمل) (۲) قوم‌نگاری	تغییر و تحول. با نگاه انتقادی، دنبال تحول و تغییر هستیم. پارادایم انتقادی قصد دارد افراد را از ظلم و تحکم‌رهایی بخشد. واقعیت اجتماعی، در گذر تاریخ شکل می‌گیرد. تاریخ در ایجاد واقعیت نقش دارد و توسط افراد، تولید و بازتولید می‌شود.	نوعی پژوهش کیفی است (همان موارد پارادایم کیفی برای این پارادایم هم صدق می‌کند).	پارادایم انتقادی
تحلیل‌گفتمان	تولید معنا (معنا در اثر تعامل افراد شکل می‌گیرد و ساخته می‌شود). زبان نقش مهمی دارد (اهمیت زبان: ویگوتسکی). واقعیت در اثر تعامل و توسط افراد ساخته می‌شود.	نوعی پژوهش کیفی است (همان موارد پارادایم کیفی برای این پارادایم هم صدق می‌کند). نام‌های دیگر: سازنده‌گرایان اجتماعی- ساختن‌گرایی - سازه‌گرایی	پارادایم ساختارگرایی یا پساساختارگرایی

مثال‌ها

مثال ۱: یک دیدگاه مورد پذیرش تعداد قابل توجهی از پژوهشگران که چارچوب کلی برای پژوهش را فراهم می‌سازد. بیانگر کدام مورد است؟

- (۱) الگو (۲) پارادایم (۳) قانون (۴) فرضیه

گزینه ۲

مثال ۲: روش پژوهش عینیت‌گرایانه، مبنای کدام یک از مکاتب فلسفه‌ی تعلیم و تربیت است؟

(۱) رئالیسم عقلی (۲) ایده‌آلیسم (۳) اگزیستانسیالیسم (۴) پوزیتیویسم منطقی

گزینه ۴

مثال ۳: پژوهشگری بر این باور است که می‌توان با یک روش یکسان در علوم طبیعی و علوم انسانی به پژوهش پرداخت. زیربنای ذهنی این پژوهشگر، منطبق بر کدام یک از پارادایم‌های اساسی پژوهش است؟

(۱) اثبات‌گرایی (۲) پس‌ساختارگرایی (۳) تفسیرگرایی (۴) ساختارگرایی

مثال ۴: تحقیق کیفی براساس کدام یک از فلسفه‌های زیر استوار است؟

(۱) اثبات‌گرایی (positivism)

(۲) تجربه‌گرایی (Empiricism)

(۳) نوگرایی (Modernism)

(۴) پس‌انواع‌گرایی (Postmodernism)

پارادایم یا رویکرد زیربنایی تحقیق کیفی، تجربه‌گرا یا طبیعت‌گرایانه است. یعنی واقعیت چیزی نیست که افراد به طور یکسان آن را مشاهده و یا تجربه کنند. واقعیت مورد مشاهده، به تفسیر افراد و ذهنیت آنها بستگی دارد.

گزینه ۲

مثال ۵: در کدام یک از انواع تحقیق، فرض بر این است که شباهت بین انسان‌ها بیشتر از تفاوت بین آنها است؟

- (۱) موردی (۲) کیفی (۳) پدیدارشناسی (۴) کمی

گزینه ۴

مثال ۶: کدام مورد، هدف اساسی پژوهش‌های مبتنی بر نظریه انتقادی است؟

- (۱) درک عمیق واقعیت در بستر طبیعی (۲) تغییر و هدایت واقعیت
(۳) توانمندسازی افراد برای درک عمیق واقعیت (۴) مشارکت افراد در کشف

گزینه ۳

مثال ۷: کدام پارادایم، زیربنای روش پژوهش آمیخته (ترکیبی) به شمار می‌رود؟

- (۱) عمل‌گرایی (۲) تفسیرگرایی (۳) ساختارگرایی (۴) ساساختارگرایی

مثال ۸: در کدام یک از پارادایم‌ها، زیربنای پژوهش، ملاک حقیقت، سودمندی و فایده است؟

- (۱) عمل‌گرایی (۲) انتقادی (۳) تفسیرگرایی (۴) واقع‌گرایی

گزینه ۱

مثال ۹: کدام مورد طرح تحقیق ترکیبی (Mixed-Method) را بهتر توصیف می‌کند؟

- (۱) فرضیه‌های جهت‌دار ویژه‌ای را ایجاد می‌کند.
(۲) طرحی که نتایج معنادار آماری را به دست می‌دهد.
(۳) داده‌های حکایبی را با تم‌های کلی در هم می‌آمیزد.
(۴) برای جمع‌آوری، تحلیل و تفسیر از هر دو شیوه‌ی کمی و کیفی استفاده می‌کند.

گزینه ۴

مثال ۱۰: هنگامی که پژوهشگر به دنبال مطالعه پدیده‌ای است که دانش و آگاهی محدودی درباره‌ی آن وجود

دارد، کدام روش پژوهش مناسب‌تر است؟

- (۱) آزمایشی (۲) پیمایشی (۳) کیفی (۴) فراتحلیل

گزینه ۳

مثال ۱۱: کدام مورد، از ویژگی های تحقیق کیفی به حساب نمی آید؟

- (۱) مستلزم بررسی آمار و ارقام است.
- (۲) به سوالاتی در مورد چرایی پدیده ها پاسخ می دهد.
- (۳) بر نمونه های کم اما با دقت انتخاب شده، تأکید دارد.
- (۴) مطالعات مشاهده ای را در بر می گیرد.

مثال ۱۲: کدام مورد بیانگر یک موضوع مناسب برای تحقیق کیفی است؟

- (۱) یک سوال معین و مشخص را پیگیری کند.
- (۲) نیاز به کنترل و دستکاری محقق داشته باشد.
- (۳) به شناسایی متغیرهای خاص و روابط بین آنها بپردازد.
- (۴) به موضوع کلی اشاره کند که سوالات تحقیق را پوشش می دهند.

گزینه ۴

مثال ۱۳: کدام ویژگی، جوهره بنیادین رویکردهای پژوهش کیفی به شمار می رود؟

- (۱) تعمیم پذیری   (۲) انعطاف پذیری   (۳) تفسیر پذیری   (۴) باور پذیری

گزینه ۲

مثال ۱۴: در کدام یک از انواع تحقیق، محقق بر فهم تجربه ی زیسته و درک پدیده های فرهنگی و ارتباطی

تاکید دارد؟

- (۱) تبیینی   (۲) توصیفی   (۳) کمی   (۴) کیفی

گزینه ۴

مثال ۱۵: پژوهشگری قصد دارد فرایند گذران اوقات فراغت دانشجویان دانشگاه تهران را مورد مطالعه قرار دهد.

کدام یک از رویکردهای پژوهش با این موضوع دارای بیشترین تناسب است؟

- (۱) رویکردهای کمی   (۲) رویکردهای ترکیبی   (۳) رویکردهای کیفی   (۴) رویکردهای چندمنبعی

گزینه ۳

مثال ۱۶: در مقایسه با تحقیقات کمی، گزارش تحقیقات کیفی دارای کدام ویژگی است؟

- (۱) عینی تر
- (۲) تفسیر کمتر
- (۲) واکنشی تر و بازتابی تر
- (۴) برخورداری از توضیحات تفصیلی بیشتر در مورد روش ها

گزینه ۳

مثال ۱۷: آشکارترین تفاوت تحقیق کیفی و کمی با کدام یک ارتباط دارد؟

- (۱) صورت بندی فرضیه های پژوهش
- (۲) نحوه ی ارائه ی داده ها
- (۳) کنترل متغیرهای تحقیق
- (۴) انتخاب نمونه ی آماری

گزینه ۲

مثال ۱۸: در کدام یک از انواع روش های پژوهش زیر، فرضیه در ضمن اجرای تحقیق شکل می گیرد؟

- (۱) آزمایشی
- (۲) کیفی
- (۳) توصیفی
- (۴) نیمه آزمایشی

گزینه ۲

مثال ۱۹: شباهت بین پژوهش های کمی و کیفی در کدام یک از عوامل زیر است؟

- (۱) تاکید بر داده های تجربی
- (۲) جهان بینی پژوهشگر
- (۳) روش های جمع آوری داده ها
- (۴) نقش پژوهشگر در فرایند پژوهش

گزینه ۳

مثال ۲۰: در تحقیق های کیفی کدام مورد از اهمیت کمتری برخوردار است؟

- (۱) کمک به فهم پدیده مورد نظر
- (۲) کمک به حل مساله مورد نظر در فرد یا گروه مورد بررسی
- (۳) پذیرش مسئولیت در قبال شرکت کنندگان در تحقیق
- (۴) تعمیم نتایج به افراد و شرایطی که در مطالعه شرکت نداشته اند.

گزینه ۴

مثال ۲۱: در کدام نوع پژوهش پژوهشگر هیچگاه نگران اعتبار بیرونی نیست؟

(۱) پژوهش زمینه‌یابی (۲) پژوهش آزمایشی (تجربی) (۳) پژوهش کیفی (۴) پژوهش علی مقایسه‌ای

گزینه ۳

انواع پژوهش‌های کیفی

۱- موردپژوهی case study	۲- پدیدارشناسی Phenomenology	۳- پژوهش روایتی narrative research
۴- نظریه داده‌بنیاد Grounded Theory	۵- قوم‌نگاری Ethnographic research	۶- مطالعات فرهنگی Cultural studies
۷- هرمنوتیک Hermeneutics	۸- نشانه‌شناسی Semiotics	۹- سازنده‌گرایی Structuralism
۱۰- تحلیل گفتمان critical discourse analysis	۱۱- اقدام‌پژوهی Action research	۱۲- گروه کانونی Center Group

- نام دیگر موردپژوهی: مطالعه‌ی موردی.
- موردپژوهی با تک‌آزمودنی (single case) که نوعی روش تحقیق آزمایشی (کمی) است تفاوت دارد.
- نام‌های دیگر نظریه داده‌بنیاد: مبنایی - گراند تئوری - زمینه‌ای.
- یادآوری: قوم‌نگاری جزو پارادایم انتقادی است.
- نام دیگر سازنده‌گرایی: ساختارگرایی.
- یادآوری: تحلیل گفتمان جزو پارادایم ساختارگرایی بود.
- نام‌های دیگر اقدام‌پژوهی: ضمن عمل - اقدام به عمل.
- اقدام‌پژوهی جزو پارادایم انتقادی بود.
- نام دیگر گروه کانونی: گروه متمرکز

موردپژوهی (مطالعه‌ی موردی _ case study)

- مطالعه عمیق یک مورد (کیس) - شرح جامع و مفصل یک پدیده و معنای آن.

مثال‌های بارز:

- شرح حال یک فرد، سازمان، نهاد، در طی زمان مطالعه.
- پیازه فرزندان خودش را برای مدت طولانی و دقیق مورد بررسی همه جانبه قرار می داد (از تکنیک آماری استفاده نمی کرد!) - مطالعات موردی فروید
- تفسیر مشاهده‌ها از دیدگاه کل‌گرا از ویژگی‌های مطالعه‌ی موردی می باشد.
- استفاده از انواع روش‌ها و ابزارها برای شناخت عمیق و همه‌جانبه‌ی یک کیس.

۲ دیدگاه:

دیدگاه شرکت‌کنندگان: امیک emic یا خودی.

دیدگاه پژوهشگر: اتیک etic یا غیرخودی.

- اصلی‌ترین وسیله اندازه‌گیری، خود پژوهشگر است. زیرا پژوهش‌گر از هر ابزاری برای اندازه‌گیری استفاده می‌کند (ابزار اولویت نیست). پژوهشگر اطلاعات را از طریق ابزارهای مختلف جمع‌آوری و بین آن‌ها ارتباط برقرار می‌کند (معادل با مفهوم سازی موردی).

- محقق پس از جمع‌آوری اطلاعات، کار آماری انجام نمی‌دهد. انواع تحلیل:

۳ نوع تحلیل:

- ۱- تحلیل تفسیری: فرایندی که از داده‌ها در جهت توصیف و تبیین پدیده‌ی مورد نظر استفاده می‌شود.
- ۲- تحلیل ساختاری (سازه): بررسی داده‌ها برای استخراج الگوها (مدل فکری).
- ۳- تحلیل تاملی (فکری یا بازتابی): توانایی پژوهشگر (شهود و تشخیص) برای تفسیر پدیده‌ها.

پدیدارشناسی (Phenomenology)

- وقتی پژوهش کیفی معطوف به تجربه های زیسته ی افراد در یک زمینه ی خاص است. مثلا تجربه ی خاص فرد در ارتباط با سرطان، اعتیاد یا..

پژوهش روایتی (narrative)

- بررسی داستان زندگی خود فرد یا دیگری به شکل روایت گونه یا داستان گونه.

نظریه داده بنیاد (Grounded theory)

- هدف متفاوت با سایر کیفی ها: نظریه پردازی. به عبارتی؛ هدف کشف و تفسیر + نظریه پردازی است.
  - کلیدواژه: نظریه پردازی-الگو دادن - بازنمایی کردن - اشباع. (در طی مسیر، نظریه تولید می کنیم).
  - هدف طرح تحقیق تئوری داده بنیاد، تجزیه و تحلیل مفهومی پدیده ی مورد مطالعه نیز هست.
  - با افرادی که می توانند به ما در راستای هدف تدوین نظریه کمک کنند، مصاحبه و مشاهده می کنیم. مهم ترین روش نمونه گیری: هدفمند (نمونه گیری نظری یا قضاوتی).
- نمونه گیری هدفمند، نظری یا قضاوتی، بهترین نوع نمونه گیری در پژوهش های کیفی می باشد. در این نمونه گیری مستقیما به سراغ افرادی می رویم که اطلاعات جامعی در ارتباط با موضوعی خاص در اختیارمان قرار می دهند. (در فصل نمونه گیری، به طور کامل با انواع روش های نمونه گیری آشنا خواهید شد).
- اشباع: پرسیدن دیدگاه بسیاری از افراد تا داده های جدیدی که به دست می رسد، دیگر تکراری باشند و اطلاعات جدیدی به دست نیآوریم (داده ها اشباع شوند): به عبارتی، نمونه گیری را تا زمانی ادامه می دهیم که حرف افراد تکراری نباشد، زمانی که حرف ها تکراری شد، به مرحله ی اشباع می رسیم و نمونه گیری را قطع می کنیم.

- اجرای شیوه ی تئوری وابسته به زمینه: صحبت های افراد را که طی مصاحبه به دست آورده ایم را نوشته و مضمون آنها را مرحله به مرحله استخراج و بررسی و تحلیل می کنیم و...

مراحل کدگذاری مصاحبه‌ها:

۱- **کدگذاری باز open coding**: مضمون جمله مشخص می‌شود. رمز های مناسب به بخش های مختلف داده ها اختصاص داده می شود و این رمز ها , در قالب مقوله ها دسته بندی می شوند.

۲- **کدگذاری محوری Axial coding**: سپس پژوهشگر با اندیشیدن در مورد ابعاد متفاوت این مقوله ها و یافتن پیوندهای میان آنها به رمزگذاری محوری اقدام می کند. پژوهشگر بین کدها مقولاتی را کشف کرده و ارتباط برقرار می کند. کدها را باهم ادغام کرده و کدهای دیگری تولید می کند..(ادغام و برقراری ارتباط میان کدها و ایجاد مقوله ها)

در این مرحله , جریان ها و محورهای اصلی (مقوله های اصلی) را مشخص می کنیم. به عبارتی در کدگذاری باز تعداد زیادی مقوله ی اصلی و فرعی داشتیم که الان هر کدام را زیر چند محور یا جریان اصلی قرار می دهیم.

۳- **کدگذاری انتخابی (گزینشی) Selective coding**: قلب نظریه پردازی (مرحله ی اصلی نظریه پردازی). پالایش نظریه و ویراست نهایی. در این مرحله , پژوهشگر به تکوین نظریه ای درباره ی رابطه ی میان مقوله های به دست آمده در الگوی کدگذاری محوری می پردازد.

نکته ی مهم: هر مرحله از دل مرحله ی قبل بیرون می آید. قلب کدگذاری انتخابی, کدگذاری محوری و قلب کدگذاری محوری, کدگذاری باز است.

نکته: نظریه ی داده بنیاد, ماهیت خود اصلاحی دارد. (بوسیله ی داده های جدیدی که به دست می آوریم, می توانیم نظریه را اصلاح و بروز رسانی کنیم.)

قوم‌نگاری (Ethnographic research)

- با مطالعات فرهنگی متفاوت است.
- مطالعه آداب و رسوم و فرهنگ یک قوم یا ملت است. در محیط یا بافت, پدیده ای اجتماعی فرهنگی را مورد بررسی قرار می دهد.
- پژوهشگر دغدغه مند و بخشی از بافت مطالعه می شود.
- زیرمجموعه ی پارادایم انتقادی است.
- پژوهشی محیط گرا یا واقعیت گرا محسوب می شود. (میدانی)

پژوهشگران قوم‌نگاری ۳ نوع‌اند:

۱- **فعال:** پژوهشگر فعالانه در پژوهش شرکت می‌کند و نقش آزمودنی را به عهده می‌گیرد (جزوی از فرهنگ می‌شود).

۲- **ممتاز:** پژوهشگر نقش آزمودنی را به عهده نمی‌گیرد اما جزوی از روند تحقیق است! یعنی به تناسب روند تحقیق و موضوع پژوهش و شرایط، در پژوهش عمل می‌کند.

۳- **محدودشده:** هرچی از فعال به سمت محدودشده می‌آییم، کنش‌گری آزمایشگر و فعال بودن کم‌تر می‌شود. در جمع‌آوری اطلاعات، با محدودیت بیشتری مواجه هستیم.

مطالعات فرهنگی: (Cultural studies)

- روابط بین قدرت را مطالعه و بررسی می‌کند.
- زیرمجموعه‌ای از پارادایم انتقادی است. (هدف: تفسیر+ تحول و تغییر).

هرمنوتیک (Hermeneutics)

- هدف تحلیل محتوای متون مقدس است.
- دست یافتن به معنای یک متن.
- این رویکرد کیفی که واقعیت نسبی است در پژوهش هرمنوتیک هم به عنوان زیرمجموعه‌ی پارادایم کیفی پررنگ است. افراد چگونه به معنای یک متن دست یافته‌اند؟ (واقعیت بسته به ذهن افراد متفاوت است).

نشانه‌شناسی (Semiotics)

- بررسی اینکه چگونه حروف و نشانه‌ها، معنا را منتقل می‌کنند.
مثال: چگونه حروف الفبا می‌توانند انتقال دهنده‌ی معنا باشند؟
- مطالعه‌ی نظام‌های نشانه و علائم (علائم در فرهنگ و ادبیات - بررسی نظام دال و مدلول) ۳ اصطلاح در نشانه‌شناسی:
دال: (دلالت کننده): چیزی که معنا را بوسیله‌ی زبان منتقل می‌کند: آب
مدلول: (دلالت شده): معنا، مفهوم یا ایده‌هایی که یک نماد، نشانه یا دال به آن اشاره دارند: ماده‌ی H₂O
نشانه یا علامت (مرجع - چیز): جمع دوتای قبلی (دال و مدلول) - مجموعه‌ی مرجع

ساختارگرایی (Structuralism)

- نام‌های دیگر: ساختن‌گرایی - سازنده‌گرایی - پسا ساختارگرایی - سازه‌گرایی
- واقعیت در اثر تعامل اجتماعی شکل می‌گیرد. افراد چگونه در اثر تعامل، معنا تولید می‌کنند و معنا، واقعیت را.
  - تاکید بر زبان (محوریت زبان)
  - روش تحقیق: تحلیل گفتمان.

تحلیل گفتمان (critical discourse analysis)

- روش اصلی ساختارگرایی است. زیرا به زبان اهمیت می‌دهند.
- مطالعه قواعد گفتاری میان افراد.
- زبان، اصلی‌ترین وسیله‌ی ارتباطی است.

اقدام پژوهی (Action research)

- نوعی تحقیق عمل نگر است (زیرمجموعه ی پارادایم انتقادی,هدف: تفسیر+ حل مشکل)
- پژوهش در حین عمل و اقدام در جهت تغییر.
- پژوهشگر، خودش عضوی از گروه(عضوی از شرایط پژوهش) است:
- ۱. مواجهه با مشکل ۲.شروع به حل مشکل(درمان-پالایش-مداخله)
- کلیدواژه: مدرسه - آموزشگاه - شرکت-سازمان.
- به طور ساده؛ ما حین حل مشکل، به پژوهش هم می پردازیم.

مراحل اقدام پژوهی:

۱.تشخیص مسئله

۲.اقدام برای حل مشکل: راه های موجود برای حل مسئله را فهرست و پیاده سازی می کنیم.

۳.مشاهده ی تغییرات و به روش کیفی,ثبت و ضبط فرایند(عکس,مصاحبه و ...): ببینیم آیا تغییرات دلخواه انجام شد یا نه؟

۴.تحلیل نهایی و تعدیل و اصلاح

نکته: گاهی این مراحل، حلزونی و چرخشی می باشد(ممکن است از وسط مداخله,بطور کلی مسئله مان عوض شود و کاملاً مسیر اصلاح و... تغییر کند).

گروه کانونی (Center group)

در این روش، ۶ تا ۱۰ الی ۱۲ نفر انتخاب می شوند. این گروه ها همگن بوده و با نمونه گیری هدفمند انتخاب می شوند.

با استفاده از روش بارش فکری یا brain storm در ارتباط با موضوعات مختلف با یکدیگر صحبت می کنند و تمام ایده ها جمع آوری می شود.

این گروه، پویا بوده و هدف آن اکتشاف است.

رهبر گروه نیز فعال بوده و جریان پاسخها را تسهیل می کند.

نکته: گروه کانون، هم یک تکنیک (ابزار مصاحبه و جمع آوری اطلاعات) و روش پژوهشی و هم یک طرح پژوهشی است.

مثال‌ها

مثال ۱: جهت گیری معرفت شناختی پژوهش موردی، کدام مورد است؟
 (۱) انتقادی (۲) اثبات گرایی (۳) تفسیری (۴) عمل گرایی

گزینه ۳

مثال ۲: کدام یک از روش های زیر، جز پژوهش های کیفی است؟
 (۱) مطالعه ی موردی (۲) همبستگی (۳) پس رویدادی (۴) زمینه یابی

گزینه ۱

مثال ۳: در اقدام پژوهی (Action research) کدام یک از موارد زیر ضروری نیست؟
 (۱) تشریح مساله (۲) بررسی فرایندها (۳) اندازه گیری متغیر (۴) آزمون فرضیه

گزینه ۴

مثال ۴: کدام یک از روش های پژوهش از ماهیت خود اصلاحی (self-correction) برخوردار است؟
 (۱) نظریه داده بنیاد (۲) روش همبستگی (۳) روش تاریخی (۴) تحلیل روند

گزینه ۱

مثال ۵: تفاوت اساسی بین این روش با سایر روش های کیفی، تاکید بر راهبرد تکوین نظریه است؟
 (۱) موردی (۲) قوم نگاری (۳) داده بنیاد (۴) پدیدارشناختی

گزینه ۳

مثال ۶: کدام روش برای افرادی که تمایل دارند پژوهش را جهت اصلاح کارکرد خود در محیط های عملی به کار ببرند مناسب ترین است؟

(۱) آزمایشی (۲) اقدام پژوهی (۳) پدیدار شناسی (۴) زمینه یابی

گزینه ۲

مثال ۷: در کدام مورد از راهبردهای تحقیقی زیر، محقق جوهر و اساس تجربیات انسانی در مورد یک پدیده را آن گونه که توسط مشارکت کنندگان توصیف می شود، شناسایی می کند؟

(۱) روایتی (۲) پدیدارشناسی (۳) قوم نگاری (۴) نظریه زمینه ای

گزینه ۲

مثال ۸: کدام ابزار، در مطالعات موردی، بیشتر مورد استفاده قرار می گیرند؟

(۱) مصاحبه و پرسشنامه (۲) پرسشنامه و مشاهده (۳) مصاحبه و مشاهده (۴) پرسشنامه و فرم های تحقیق

گزینه ۳

مثال ۹: پژوهشگری به دنبال توصیف و تفسیر اولین تجربه ی مصرف مواد مخدر از دیدگاه نوجوانانی است که دچار سوء مصرف مواد هستند. برای این منظور کدام روش مناسب تر است؟

(۱) تئوری تجربه محور (۲) پدیدار شناختی (۳) مورد پژوهی (۴) نظریه داده بنیان

گزینه ۲

مثال ۱۰: کدام روش مطالعاتی جز تحقیقات کیفی به حساب می آید؟

(۱) موردی (۲) طولی (۳) عرضی (۴) زمینه یابی

گزینه ۱

مثال ۱۱: اگر مدرسی احساس کند که در کلاس او برای برخی از دانش آموزان مشکلات یادگیری وجود دارد و تلاش کند که با روش مناسبی مشکلات را شناخته و درصدد رفع آنها برآید از کدام روش تحقیق سود برده است؟

(۱) اقدام پژوهی (۲) کاربردی (۳) بنیادی (۴) پیمایشی

گزینه ۱

مثال ۱۲: کدام نوع نمونه برداری برای پژوهش کیفی مناسب تر است؟

(۱) سهمیه ای (۲) نظام دار (۳) هدفمند (۴) تصادفی ساده

گزینه ۳

مثال ۱۳: در کدام طرح پژوهش، ۴ مرحله ی "تشخیص و برنامه ریزی، اقدام برای رفع مشکل، مشاهده و تحلیل و تعدیل" وجود دارد؟

(۱) قوم نگاری (۲) مطالعه موردی (۳) پژوهش در عمل (۴) تک آزمودنی

گزینه ۳

مثال ۱۴: مطالعه در خصوصیات یک دانش آموز با اختلال یادگیری تحقیقی است:

(۱) کیفی (۲) موردی (۳) تجربی (۴) تداومی

گزینه ۲

مثال ۱۵: پژوهشگری علاقه مند است براساس نتایج به دست آمده از پژوهش خود، تعدیل یا تغییر لازم را بلافاصله در محیط پژوهش ایجاد نماید. کدام یک از پژوهش های زیر از بیشترین تناسب برخوردار است؟

(۱) آزمایشی (۲) ترکیبی (۳) اقدام پژوهی (۴) مطالعه موردی

گزینه ۳

مثال ۱۶: در تحقیق قوم‌نگاری، ادراکات جمعی میان افراد یک گروه که به نقش ویژه‌ی آن‌ها مربوط می‌گردد، چه نامیده می‌شود؟

- (۱) فرهنگ (۲) سازمان (۳) محیط (۴) تمدن

گزینه ۱

مثال ۱۷: کدام گزینه نادرست است؟

- (۱) در روش اقدام پژوهی علاوه بر روش‌های کمی، از روش‌های کیفی نیز استفاده می‌شود.
 (۲) شدت کنترل در روش اقدام پژوهی درصدد تعمیم نتایج نیست.
 (۳) شدت کنترل در پژوهش‌های کاربردی کمتر از روش اقدام پژوهی است.
 (۴) فرایند پژوهش در اقدام پژوهی بر اساس استدلال عملی است نه استدلال‌های فنی.

گزینه ۳

مثال ۱۸: اقدام پژوهی با ..... سروکار دارد تا .....

- (۱) فرآیندها-برون دادها (۲) برون دادها-پیامدها (۳) پیامدها-فرایندها (۴) برون دادها-فرایندها

گزینه ۱

مثال ۱۹: بررسی تعداد زیادی متغیر در یک نمونه محدود، از خصوصیات کدام روش تحقیق است؟

- (۱) تاریخی (Historical)
 (۲) تجربی (Experimental)
 (۳) توصیفی (Descriptive)
 (۴) موردی (Case study)

گزینه ۴

مثال ۲۰: از این روش پژوهش، در مطالعات روانشناختی خصوصاً در زمینه‌ی روان تحلیل‌گری استفاده‌ی زیادی می‌شود.

- (۱) پس‌رویدادی (۲) بررسی موردی (۳) زمینه‌یابی (۴) اقدام پژوهی

گزینه ۲

مثال ۲۱: مهم ترین ویژگی مطالعه ی موردی (Case study) چیست؟

- (۱) محدود بودن به یک فرد خاص
(۲) تاکید بیشتر بر روش کمی به جای روش کیفی
(۳) بررسی عمیق پدیده ی مورد مطالعه
(۴) کاربرد ابزارهای مختلف برای اندازه گیری عینی متغیرها

گزینه ۳

مثال ۲۲: پژوهشگری قصد دارد درباره ی رسوم، عقاید، سبک زندگی و تحول فرهنگی دانش آموزان هنرستان های موسیقی به مطالعه بپردازد. برای این منظور کدام روش پژوهش مناسب تر است؟

- (۱) نظریه برخاسته از داده ها
(۲) پدیدارشناسی
(۳) مطالعه موردی
(۴) قوم نگاری

گزینه ۴

مثال ۲۳: اینکه جنبه ی واحدی از رفتار می تواند معانی مختلفی داشته باشد، نشان از کدام ویژگی روش قوم نگاری است؟

- (۱) ماهیت کیفی-پدیدارشناختی
(۲) محیط گرایی
(۳) دیدگاه کل گرا
(۴) بافت گرایی

گزینه ۱

مثال ۲۴: کدام گزینه در مورد پژوهش قوم نگاری نادرست است؟

- (۱) قوم نگاران معتقدند که رفتار هر فرد تحت تاثیر بافتی است که در آن قرار دارد.
(۲) ارائه ی فرضیه ی یک فعالیت مداوم در این روش است و محدودیتی برای تعداد آن وجود ندارد.
(۳) مرحله ی اول در این روش، شناسایی آزمودنی هاست.
(۴) نتیجه گیری پس از هر مرحله از مشاهدات و در جریان تحقیق صورت می گیرد.

گزینه ۳

سوالات ارشد وزارت علوم از سال ۸۵ تا ۱۴۰۳

۱. اگر مدرسی احساس کند که در کلاس درس او برای برخی از دانش آموزان مشکلات یادگیری وجود دارد و تلاش کند که با روش مناسبی مشکلات را شناخته و در صدد رفع آنها برآید از کدام روش تحقیق سود برده است؟ (ارشد ۸۵)

(۱) اقدام پژوهی   (۲) کاربردی   (۳) بنیادی   (۴) پیمایشی

۲. چه رابطه ای میان فرضیه و نظریه وجود دارد؟ (ارشد ۸۷)

(۱) تساوی   (۲) تباین   (۳) کل و جز   (۴) جز و کل

۳. اولین گام در اجرای پژوهش های کیفی کدام است؟ (ارشد ۸۷)

(۱) تدوین فرضیه   (۲) تعریف موضوع (مساله)   (۳) تعیین محدودیت ها   (۴) بیان ضرورت موضوع (مسئله)

۴. از این روش پژوهش در مطالعات روانشناختی خصوصا در زمینه ی روان تحلیل گری استفاده ی زیادی می شود.

(۱) پس رویدادی   (۲) بررسی موردی   (۳) زمینه یابی   (۴) اقدام پژوهی

۵. در کدام طرح پژوهش ۴ مرحله ی "تشخیص و برنامه ریزی. اقدام برای رفع مشکل. مشاهده و تحلیل و تعدیل" وجود دارد؟

(۱) قوم نگاری   (۲) مطالعه موردی   (۳) پژوهش در عمل   (۴) تک آزمودنی

۶. کدام روش مطالعاتی جز تحقیقات کیفی به حساب می آید؟

(۱) موردی   (۲) طولی   (۳) عرضی   (۴) زمینه یابی

۷. در اقدام پژوهی (Action research) کدام یک از موارد زیر ضروری نیست؟ (ارشد ۸۸)

- (۱) تشریح مساله (۲) بررسی فرایندها (۳) اندازه گیری متغیر (۴) آزمون فرضیه

۸. اینکه "وقوع هر رویدادی دلیلی دارد و صرفاً تصادفی نیست." بیانگر کدام یک از موارد زیر

است؟ (ارشد ۸۸)

- (۱) کلی بودن (۲) جبری بودن (۳) منطقی بودن (۴) تکرار پذیر بودن

۹. آشکارترین تفاوت تحقیق کیفی و کمی با کدام یک ارتباط دارد؟ (ارشد ۹۱)

- (۱) انتخاب نمونه آماری (۲) نحوه ی ارائه ی داده ها (۳) کنترل متغیرهای تحقیق (۴) صورت بندی فرضیه های پژوهش

۱۰. اینکه "حواس انسان نمی تواند، کلیت و ضرورت مفاهیم را به تنهایی درک کند." متکی بر چه

دیدگاهی است؟ (ارشد ۹۱)

- (۱) عقل گرایی (۲) تجربه گرایی (۳) منطق گرایی (۴) پوزیتیویستی

۱۱. در کدام مکتب روش شناسی، شهود و تفسیرهای ذهنی در کسب شناخت مردود است؟ (ارشد ۹۱)

- (۱) تاریخ گرایی (۲) پدیدارشناسی (۳) هرمنوتیک (۴) اثبات گرایی

۱۲. کدام یک در انتخاب روش تحقیق ملاک مناسبی نیست؟ (ارشد ۹۲)

- (۱) هدف های تحقیق (۲) ماهیت موضوع (۳) امکانات اجرایی (۴) روش تحلیل داده ها

نکته: ماهیت موضوع، هدف های تحقیق و امکانات اجرایی، عوامل موثر در انتخاب روش تحقیق اند.

۱۳. در روش تحقیق کیفی .... (ارشد ۹۲)

- (۱) پاسخ آزمودنی ها مقوله بندی می شود. (۲) فرضیه ها از قبل تدوین می شود.
(۳) نمونه گیری تصادفی است. (۴) گمارش آزمودنی ها تصادفی نیست.

۱۴. کدام روش مطالعاتی جز تحقیقات کیفی به حساب می آید؟ (ارشد ۹۲)

- (۱) طولی (۲) موردی (۳) عرضی (۴) زمينه یابی

۱۵. کدام ابزار در مطالعات موردی بیشتر مورد استفاده قرار می‌گیرند؟ (ارشد ۹۲)

(۱) مصاحبه و پرسشنامه (۲) پرسشنامه و مشاهده (۳) مصاحبه و مشاهده (۴) پرسشنامه و فرم‌های تحقیق

۱۶. در کدام یک از انواع تحقیق، محقق بر فهم تجربه‌ی زیسته و درک پدیده‌های فرهنگی و

ارتباطی تاکید دارد؟ (ارشد ۹۴)

(۱) تبیینی (۲) توصیفی (۳) کمی (۴) کیفی

۱۷. در کدام مورد از راهبردهای تحقیقی زیر، محقق جوهر و اساس تجربیات انسانی در مورد یک

پدیده را آن گونه که توسط مشارکت کنندگان توصیف می‌شود، شناسایی می‌کند؟ (ارشد ۹۴)

(۱) روایتی (۲) پدیدارشناسی (۳) قوم‌نگاری (۴) نظریه زمینه‌ای

۱۸. گزارش‌نهایی کدام مورد تحقیق‌های زیر، خواننده را به شناخت فرهنگ مورد نظر سوق می‌دهد،

حتی اگر خودشان به طور مستقیم آن را تجربه نکرده باشند؟ (ارشد ۹۴)

(۱) هرمنوتیک (۲) پدیدارشناسی (۳) قوم‌نگاری (۴) مطالعات فرهنگی

۱۹. کدام مورد، هدف اساسی پژوهش‌های مبتنی بر نظریه‌ی انتقادی است؟ (ارشد ۹۵)

(۱) تغییر و هدایت رفتار (۲) مشارکت افراد در کشف واقعیت

(۳) درک عمیق واقعیت در بستر طبیعی (۴) توانمندسازی عمیق افراد برای درک عمیق واقعیت

۲۰. در کدام طرح پژوهشی، ۴ مرحله "تشخیص و برنامه‌ریزی، اقدام برای رفع مشکل، مشاهده و

تحلیل و تعدیل" وجود دارد؟ (ارشد ۹۶)

(۱) مطالعه موردی (۲) تک‌آزمودنی (۳) قوم‌نگاری (۴) پژوهش در عمل

۲۱. در کدام یک از انواع تحقیق، فرض بر این است که شباهت بین انسان‌ها بیشتر از تفاوت بین آنها

است؟ (ارشد ۹۶)

(۱) کیفی (۲) کمی (۳) موردی (۴) پدیدارشناسی

۲۲. روان‌شناسی دو بیمار مبتلا به اختلال شخصیت ضداجتماعی را انتخاب و با استفاده از شیوه‌های

مصاحبه، گرفتن تاریخچه، مصاحبه با والدین و اطرافیان، بررسی سوابق و مدارک پزشکی، به دنبال

دستیابی به توصیفی عمیق و همه جانبه از این اختلال است. روان شناس از کدام روش پژوهش استفاده کرده است؟ (ارشد ۹۷)

(۱) پدیدارشناسی (۲) تک آزمودنی (۳) مورد پژوهی (۴) علی مقایسه ای

۲۳. کدام مورد درباره ی پژوهش های کمی و کیفی درست نیست؟ (ارشد ۹۷)

- (۱) هدف پژوهش کمی دستیابی به قوانین کلی و عام است.
- (۲) پژوهش کمی به فهم و درک پدیده های اجتماعی نظر دارد.
- (۳) گروه نمونه در پژوهش کمی به طور معمول بزرگ و معرف است.
- (۴) طرح تحقیق در پژوهش کیفی قبل از اقدام به پژوهش تهیه می شود.

۲۴. پژوهشگری به دنبال توصیف و تفسیر اولین تجربه ی مصرف مواد مخدر از دیدگاه نوجوانانی

است که دچار سوء مصرف مواد هستند. برای این منظور کدام روش مناسب تر است؟ (ارشد ۹۷)

(۱) تئوری تجربه محور (۲) پدیدارشناختی (۳) مورد پژوهی (۴) نظریه ی داده بنیان

۲۵. پژوهشگری قصد دارد در قالب یک پژوهش، زندگی با یک فرد مبتلا، به اعتیاد اینترنت را تجربه

کند. برای این منظور، کدام روش پژوهش مناسب تر است؟ (ارشد ۹۷)

(۱) روایتی (۲) قوم نگاری (۳) داده بنیان (۴) پدیدارشناسی

۲۶. کدام مورد در خصوص پژوهشگران کیفی درست است؟ (ارشد ۹۷)

- (۱) نمونه های محدود اما با اطلاعات زیاد و غنی را مطالعه می کنند.
- (۲) در پژوهش صرفا به رفتارها و پدیده های قابل مشاهده توجه دارند.
- (۳) بین خود و مشارکت کنندگان فاصله ای معین و ملموس قائل هستند.
- (۴) از نظریه های پیش پنداشته استفاده می کنند تا براساس آنها اطلاعات را گردآوری کنند.

۲۷. کدام مورد در پژوهش کمی، رابطه‌ی بین پژوهشگر و آنچه تحت پژوهش قرار می‌گیرد را نشان می‌دهد؟ (ارشد ۹۹)

- ۱) شرکت کنندگان را فعالانه در امر پژوهش درگیر می‌سازد.
- ۲) داده‌ها را به صورت عینی و بدون سوگیری جمع‌آوری می‌کند.
- ۳) با شرکت کنندگان در مورد جمع‌آوری و تفسیر داده‌ها مشارکت می‌کند.
- ۴) اطلاعات را از چند شرکت کننده‌ی محدود و در چند محل محدود جمع‌آوری می‌کند.

۲۸. ملاک تعیین حجم نمونه در روش نمونه‌گیری هدفمند، کدام است؟ (ارشد ۱۴۰۱)

۱) جهت فرضیه   ۲) توان آماری   ۳) اعتبار درونی   ۴) اشباع

۲۹. کدام مورد در خصوص روش اقدام پژوهی درست نیست؟ (ارشد ۱۴۰۱)

- ۱) شرکت کنندگان و پژوهشگران برای ایجاد تغییر با یکدیگر همکاری می‌کنند.
- ۲) براساس نتایج می‌توان بلافاصله به تغییر و تعدیل شرایط پرداخت.
- ۳) به دنبال دستیابی به قوانین عینی و تعمیم پذیر است.
- ۴) هدف بهسازی و رفع مشکلات آموزشی و شغلی است.

۳۰. ایجاد تغییر در محیط و شرایط موجود از طریق توانمندسازی افراد، زیر بنای کدام یک از پارادایم‌های اساسی پژوهش است؟ (ارشد ۱۴۰۱)

- ۱) نظریه‌ی انتقادی   ۲) پسا ساختارگرایی   ۳) تفسیرگرایی   ۴) سازه‌گرایی

۳۱. برای دستیابی به اهداف زیر، به ترتیب، کدام راهبرد پژوهشی مناسب تر است؟ (ارشد ۱۴۰۲)

- استخراج یک نظریه کلی براساس دیدگاه‌های شرکت کنندگان در پژوهش
- مطالعه عمیق فرهنگ یک گروه در موقعیت طبیعی و بدون دخل و تصرف
- فهم جوهره تجربه‌های زنده شرکت کنندگان از یک رویداد

- ۱) آزمایش-پیمایش-مطالعه موردی   ۲) پیمایش-مطالعه موردی-روایتی
- ۳) نظریه داده بنیاد-قوم نگاری-پدیدارشناسی   ۴) مطالعه موردی-قوم نگاری-تحلیل گفتمان

۳۲. پژوهشگری قصد دارد با رویکرد کیفی، تجربه زندگی خوابگاهی را در دانشجویان بررسی کند.

کدام مورد توسط این پژوهشگر انجام می شود؟ (ارشد ۱۴۰۲)

- (۱) از تعاریف مرسوم برای متغیرها استفاده می کند.
- (۲) داده ها را به صورت عینی و ابزار استاندارد جمع آوری می کند.
- (۳) فرضیه های مشخص که از نظریه استخراج شده را آزمون می کند.
- (۴) برای جمع آوری داده ها در محل پژوهش با مشارکت کنندگان ملاقات می کند.

۳۳. در رویکرد کیفی، هدف نهایی علم چیست؟ (ارشد ۱۴۰۳)

- (۱) تدوین نظریه
- (۲) کشف روابط بین متغیرها
- (۳) تبیین و پیش بینی پدیده ها
- (۴) درک و فهم پدیده های مورد مطالعه

(سوالات دکتری وزارت علوم از سال ۹۰ تا ۱۴۰۳)

۳۴. در مطالعات کیفی، کدام روش احتمالاً برای گردآوری اطلاعات انتخاب می شود؟ (دکتری ۹۰)
 (۱) مصاحبه عمیق (۲) پرسشنامه یا روایی بالا (۳) آزمون های استاندارد (۴) مشاهده دقیق و کنترل شده

۳۵. در تحقیقات آزمایشی "کور مضاعف" به چه معنی است؟

- (۱) عدم آگاهی گروه های تحت بررسی و پژوهشگر از نحوه ی گمارش
 (۲) بی طرفی در آزمایش و بی طرفی در قضاوت
 (۳) عدم آگاهی گروه های آزمایشی و کنترل از نحوه ی تحقیق
 (۴) تکرار تحقیق در شرایط نتیجه نگرفتن مجدد

۳۶. هدف کدام طرح تحقیق کیفی، تجزیه و تحلیل مفهومی پدیده ی مورد مطالعه است؟ (دکتری ۹۳)

- (۱) قوم نگاری (۲) تئوری زمینه ای (۳) اقدام پژوهی (۴) تاریخی

۳۷. کدام یک از روش های تجزیه و تحلیل، تکنیکی شایع در مطالعات کیفی است؟ (دکتری ۹۳)

- (۱) تحلیل رگرسیون (۲) تحلیل تناظر (۳) تحلیل مسیر (۴) تحلیل متن

۳۸. کدام پارادایم، زیربنای روش پژوهش آمیخته (ترکیبی) به شمار می رود؟ (دکتری ۹۴)

- (۱) عمل گرایی (۲) تفسیرگرایی (۳) ساختن گرایی (۴) پساساختارگرایی

۳۹. پژوهشگری بر این باور است که می توان با یک روش یکسان در علوم طبیعی و علوم انسانی به پژوهش پرداخت. زیربنای ذهنی این پژوهشگر، منطبق بر کدام یک از پارادایم های اساسی پژوهش است؟ (دکتری ۹۴)

- (۱) تفسیرگرایی (۲) پساساختارگرایی (۳) اثبات گرایی (۴) ساختن گرایی

۴۰. پژوهشگری علاقه مند است براساس نتایج به دست آمده از پژوهش خود، تعدیل یا تغییر لازم را بلافاصله در محیط پژوهش ایجاد نماید، کدام یک از روش های پژوهش زیر از بیشترین تناسب برخوردار است؟ (دکتری ۹۴)

(۱) آزمایشی (۲) ترکیبی (۳) مطالعه موردی (۴) اقدام پژوهی

۴۱. "یک دیدگاه مورد پذیرش تعداد قابل توجهی از پژوهشگران که چارچوب کلی برای پژوهش را فراهم می آورد." بیانگر کدام مورد است؟ (دکتری ۹۶)

(۱) الگو (۲) پارادایم (۳) قانون (۴) فرضیه

۴۲. در کدام مورد، استفاده از روش های پژوهش کمی مناسب ترین است؟ (دکتری ۹۷)

- (۱) فرضیه پژوهشی از نوع قیاسی باشد.
- (۲) هدف ساهت نظریه و تشریح آن باشد.
- (۳) مطالعه ی عمیق و با جزئیات پدیده مد نظر باشد.
- (۴) اطلاعات اندکی درباره ی موضوع پژوهش در دسترس باشد.

۴۳. پژوهشگری قصد دارد درباره ی رسوم، عقاید، سبک زندگی و تحول فرهنگی دانش آموزان هنرستان های موسیقی به مطالعه بپردازد. برای این منظور کدام روش پژوهش مناسب تر است؟ (دکتری ۹۷)

(۱) پدیدارشناسی (۲) مطالعه موردی (۳) قوم نگاری (۴) نظریه برخاسته از داده ها

۴۴. کدام مورد در خصوص مشاهده ی کیفی، درست نیست؟ (دکتری ۹۸)

- (۱) در موقعیت های طبیعی انجام می شود.
- (۲) به منظور هدف های تاییدی استفاده می شود.
- (۳) تمام پدیده های بالقوه مرتبط مشاهده می شوند.
- (۴) دقیقاً از قبل مشخص نمی شود که چه چیزی باید مشاهده شود.

۴۵. کدام مورد در خصوص روش نظریه ی داده بنیاد (GT) درست نیست؟ (دکتری ۹۸)

- (۱) سوال پژوهش ماهیت پویا و تغییر پذیر دارد.
- (۲) تجزیه و تحلیل به موازات جمع آوری داده ها صورت می گیرد.
- (۳) نتیجه گیری براساس چند مدل موجود و غالب صورت می گیرد.
- (۴) از نمونه گیری هدفمند برای جمع آوری داده ها استفاده می شود.

۴۶. اگر هدف پژوهشگر تدوین فرضیه ی پژوهشی باشد تا آزمون فرضیه ی پژوهشی، کدام روش پژوهش مناسب تر است؟ (دکتری ۹۹)

(۱) آزمایشی (۲) همبستگی (۳) زمینه یابی (۴) مطالعه ی موردی

۴۷. پژوهشگری که با استفاده از روش نظریه ی برخاسته از داده ها به دنبال مطالعه است، کدام مورد را انجام نمی دهد؟ (دکتری ۹۹)

(۱) از تفسیر قانون نگر استفاده می کند. (۲) به طور هدفمند نمونه را انتخاب می کند. (۳) پژوهش ها را در موقعیت های طبیعی انجام می دهد. (۴) بر ادراکات و تجارب شرکت کنندگان متمرکز است

۴۸. در تحقیق داده بنیاد (GT) کدهای محوری از ترکیب کدام کدها حاصل می شود؟ (دکتری ۱۴۰۰)

(۱) باز (۲) انتخابی (۳) متمرکز (۴) پراکنده

۴۹. کدام مورد جزو اصول پارادایم ساختارگرایی محسوب می شود؟ (دکتری ۱۴۰۰)

(۱) حرکت از جز به کل صورت می گیرد. (۲) واقعیت چندگانه و متکثر نیست. (۳) امکان پژوهش فارغ از ارزش ها وجود دارد. (۴) فاعل و مفعول شناخت از هم قابل تفکیک اند.

۵۰. تفسیر مشاهده ها از دیدگاه کل گرا از ویژگی های کدام روش است؟ (دکتری ۱۴۰۰)

(۱) اقدام پژوهی (۲) طولی (۳) دلفی (۴) مطالعه موردی

۵۱. برای مقاصد زیر به ترتیب کدام روش پژوهش کیفی یا کمی مناسب تر است؟ (دکتری ۱۴۰۱)

- تدوین قوانین کلی و قابل تعمیم به جامعه
- عملیاتی کردن روابط نظری به شیوه مناسب
- جدا کردن علت و معلول ها به گونه روشن

(۱) کمی- کمی- کمی (۲) کمی- کیفی- کیفی (۳) کمی- کمی- کیفی (۴) کیفی- کمی- کیفی

۵۲. کدام مورد، از ویژگی ها و پیش فرض های پارادایم اثبات گرایی است؟ (دکتری ۱۴۰۱)

(۱) ساختارگرایی (۲) تفسیرگرایی (۳) کثرت گرایی (۴) جبرگرایی

۵۳. گروه متمرکز (کانونی) تلفیق سازمان یافته ای از کدام روش ها است؟ (دکتری ۱۴۰۱)

(۱) دلفی و کیو (۲) مشاهده و مصاحبه (۳) پیمایش و دلفی (۴) مصاحبه و آزمایش

۵۴. اگر هدف پژوهشگر بازتعریف علمی تجربی روزمره افراد در قالب یک طرح پژوهش کیفی

باشد، کدام طرح مناسب تر است؟ (دکتری ۱۴۰۱)

(۱) تحلیل محتوی (۲) پدیدارشناسی (۳) قوم نگاری (۴) نظریه داده بنیاد

۵۵. مرسوم ترین شیوه نمونه گیری در روش پژوهش نظریه برخاسته از داده ها (GT) کدام

است؟ (دکتری ۱۴۰۳)

(۱) موارد استثنایی (۲) نظری (۳) تنوع پیشینه (۴) تصادفی ساده

(سوالات ارشد و دکتری بهداشت از سال ۸۰ تا ۱۴۰۳)

۵۶. در کار آزمایشی دو سو کور کدام یک از گزینه های زیر صحیح است؟ (ارشد ۸۹ بهداشت)

- ۱) تنها آزمون شونده مطلع است که در چه گروهی قرار دارد.
- ۲) تنها آزمون کننده می داند که افراد، در چه گروهی قرار می گیرند.
- ۳) آزمون کننده و آزمون شونده هر دو از نحوه ی قرار گرفتن و اثر، بی اطلاع اند.
- ۴) آزمون کننده و آزمون شونده هر دو از نحوه ی قرار گرفتن و اثر، آگاهی دارند.

۵۷. کدام گزاره زیر از محاسن تحقیقات کیفی محسوب نمی شود؟ (ارشد ۹۰ بهداشت)

- ۱) مناسب برای مطالعه ی رفتار گروهی طی یک محدوده ی زمانی نسبتاً طولانی
- ۲) امکان حذف غرض مشاهده گر
- ۳) مطالعه ی موضوعاتی که به آسانی قابل اندازه گیری نیستند.
- ۴) فراهم نمودن درک عمیق تر و غنی تر از رفتارهای اجتماعی

۵۸. روند طرح تحقیق کیفی، مستلزم کدام مورد ذیل است؟ (ارشد ۹۲ بهداشت)

- ۱) مداخله
- ۲) دستکاری
- ۳) گروه کنترل
- ۴) انعطاف پذیری

۵۹. اسمون گلد در مطالعات کیفی چهار درجه از مشارکت را پیشنهاد کرده است. کدام یک از موارد

زیر، جز این چهار مشارکت نمی باشد؟ (ارشد ۹۲ بهداشت)

- ۱) مشاهده گر صرف
- ۲) مشاهده گر توأم با مشارکت
- ۳) شرکت کننده توأم با مشاهده و مشارکت کننده ی کامل
- ۴) مشاهده گر صرف بدون مشارکت کسی که مشاهده می کند

۶۰. در کدامیک از پژوهش های زیر تدوین فرضیه لازم نیست؟ (ارشد بهداشت ۹۳)

- ۱) تجربی
- ۲) توصیفی
- ۳) مداخله ای
- ۴) پس رویدادی

۶۱. به منظور تحقیق در مورد تفکرات افراد تغییرات در رشد تفکر آنان، کدام روش پژوهش کیفی مناسب تر است؟ (دکتری بهداشت ۹۴)

- (۱) پدیدارنگاری (۲) پژوهش در تاریخچه ی زندگی (۳) ساختارگرایی (۴) مردم شناسی

۶۲. در دیدگاه نظریه پردازان هرمنوتیک کدام گزینه صحیح است؟ (دکتری بهداشت ۹۴)

- (۱) کار محقق، تفسیر درست در مورد واقعیت است.
 (۲) تنها کسی که در فرایند تفسیر درگیر است، خواننده است.
 (۳) امکاناتی برای ایجاد دانش درست در مورد واقعیت وجود ندارد.
 (۴) شناخت جهان بر اساس عینیات و عمل تفسیری متحقق می شود.

۶۳. در کدام روش پژوهشی، کاربرد نتایج پژوهشی احتمالاً سریع تر و ملموس تر خواهد بود؟ (دکتری بهداشت ۹۵)

- (۱) آزمایشی (۲) پیمایشی (۳) پس رویدادی (۴) اقدام پژوهی

۶۴. کدام یک از روش های نمونه گیری از لحاظ هدف های تحقیق کیفی اطلاعات غنی دارد؟ (ارشد بهداشت ۹۸)

- (۱) هدفمند (۲) طبقه ای (۳) خوشه ای (۴) چندمرحله ای

۶۵. قوم نگاری از کدام روش های پژوهشی می باشد؟ (ارشد بهداشت ۹۹)

- (۱) همبستگی (۲) دلفی (۳) گروه ویژه (۴) کیفی

۶۶. کدام یک از موارد زیر، جزو ویژگی های تحقیقات کیفی محسوب نمی شود؟ (ارشد بهداشت ۹۹)

- (۱) درک عمیق تری را از رفتار اجتماعی فراهم می کند.
 (۲) تعمیم نتایج آن امکان پذیر نیست.
 (۳) سوگیری و اعتبار نتیجه گیری محقق را می توان کنترل کرد.
 (۴) انجام آن بسیار مشکل و وقت گیر است.

۶۷. کدام یک از موارد زیر در مورد تحقیق کیفی درست نیست؟ (ارشد بهداشت ۱۴۰۰)

- ۱) توان بالایی در دستیابی به نظرهای شخصی دارد.
- ۲) در مدت زمان محدود اطلاعات زیادی به دست می آید.
- ۳) می تواند رفتار را در موقعیت های طبیعی بررسی کند.
- ۴) انعطاف پذیری بالایی دارد.

۶۸. در کدام یک از انواع روش های پژوهشی زیر فرضیه در ضمن اجرای تحقیق شکل می

گیرد؟ (ارشد بهداشت ۸۴)

- ۱) آزمایشی
- ۲) کیفی
- ۳) توصیفی
- ۴) نیمه آزمایشی

۶۹. در پژوهش کیفی، مناسب ترین ابزار جمع آوری اطلاعات عبارت است از: (دکتری بهداشت ۸۴)

- ۱) پرسشنامه
- ۲) آزمون استاندارد شده
- ۳) مصاحبه
- ۴) مشاهده

رایج ترین ابزار مورد استفاده در کیفی: مشاهده و مصاحبه

بیشترین ابزاری که استفاده می شود: مصاحبه

مناسب ترین ابزاری که استفاده می شود: مشاهده

۷۰. در کار آزمایی بالینی دوسوکور، کدام یک از گزینه های زیر صحیح است؟ (ارشد بهداشت ۸۵)

- ۱) شرکت کنندگان مطلع هستند که در چه گروهی قرار دارند.
- ۲) پژوهشگر از پیش می داند که چه افرادی در چه گروهی قرار می گیرند.
- ۳) شرکت کنندگان به نحوه و نوع اثر (متغیر مستقل) آگاهی دارند.
- ۴) پژوهشگر و شرکت کننده از نحوه و نوع اثر بی اطلاع هستند.

۷۱. در کدام یک از انواع روش های پژوهشی زیر فرضیه در ضمن اجرای تحقیق شکل می

گیرد؟ (ارشد بهداشت ۸۵)

- ۱) آزمایشی
- ۲) تحلیلی
- ۳) توصیفی
- ۴) نیمه آزمایشی

۷۲. در پژوهش موردی، توصیف عمیق عبارت است از: (ارشد بهداشت ۱۴۰۲)

- ۱) به کارگیری سه سوسازی در شرح دادن یافته های پژوهش موردی
- ۲) توصیف پدیده از دیدگاه درونی و بیرونی
- ۳) شرح جامع و مفصل پدیده و معنای آن
- ۴) متکی بودن بر تحلیل فکری در نوشتن گزارش پژوهش موردی

۷۳. این بیان که زبان، تعیین کننده ی اعمال فرد است در کدامیک از روش های پژوهش کیفی

اساسی است؟ (ارشد بهداشت ۱۴۰۲)

- ۱) نشانه شناسی
- ۲) پدیدارشناسی
- ۳) هرمنوتیک
- ۴) ساختارگرایی

ده روزه مهر گردون، افسانه است و افسون

پاسخنامه

۴ (۷۳)	۴ (۶۵)	۲ (۵۷)	۱ (۴۹)	۲ (۴۱)	۴ (۳۳)	۴ (۲۵)	۲ (۱۷)	۲ (۹)	۱ (۱)
	۳ (۶۶)	۴ (۵۸)	۴ (۵۰)	۱ (۴۲)	۱ (۳۴)	۱ (۲۶)	۳ (۱۸)	۱ (۱۰)	۴ (۲)
	۲ (۶۷)	۴ (۵۹)	۱ (۵۱)	۳ (۴۳)	۱ (۳۵)	۲ (۲۷)	۱ (۱۹)	۴ (۱۱)	۲ (۳)
	۲ (۶۸)	۲ (۶۰)	۴ (۵۲)	۲ (۴۴)	۲ (۳۶)	۴ (۲۸)	۴ (۲۰)	۴ (۱۲)	۲ (۴)
	۴ (۶۹)	۱ (۶۱)	۲ (۵۳)	۳ (۴۵)	۴ (۳۷)	۳ (۲۹)	۲ (۲۱)	۱ (۱۳)	۳ (۵)
	۴ (۷۰)	۳ (۶۲)	۲ (۵۴)	۴ (۴۶)	۱ (۳۸)	۱ (۳۰)	۳ (۲۲)	۲ (۱۴)	۱ (۶)
	۳ (۷۱)	۴ (۶۳)	۲ (۵۵)	۳ (۴۷)	۳ (۳۹)	۳ (۳۱)	۴ (۲۳)	۳ (۱۵)	۴ (۷)
	۳ (۷۲)	۱ (۶۴)	۳ (۵۶)	۱ (۴۸)	۴ (۴۰)	۴ (۳۲)	۲ (۲۴)	۴ (۱۶)	۲ (۸)